

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Снежана Христова Николова

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен **„доктор”**

в област на висше образование: 1. Педагогически науки

професионално направление: 1.2. Педагогика

докторска програма: Специална педагогика

Автор: Елени Николаос Люта

Тема: Развитие на комуникативна способност при деца с аутизъм чрез PECS (Picture Exchange Communication System – Система за общуване чрез картини)

Научен ръководител: проф. д-р Цветанка Ценова, Софийски университет „Св. Климент Охридски”

Със заповед на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски” съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **„Развитие на комуникативна способност при деца с аутизъм чрез PECS (Picture Exchange Communication System – Система за общуване чрез картини)”** за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки; професионално направление: 1.2. Педагогика, докторска програма: „Специална педагогика”. Автор на дисертационния труд е Елени Николаос Люта – докторант в редовна форма на обучение към катедра „Специална педагогика и логопедия” на Факултет по начална и предучилищна педагогика при Софийски университет „Св. Климент Охридски”, с научен ръководител проф. д-р Цветанка Ценова.

Представеният от Елени Люта комплект материали е на хартиен и електронен носител и е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и с Правилника за развитие на академичния състав на СУ. Комплектът включва всички необходими документи.

Актуалност на проблема

Темата на дисертацията е посветена на твърде сложното и социално значимото явление – аутизъм. Аутизмът, като нарушение в развитието, идентифицирано през 1943 г., засяга всички националности и социални групи. Установено е, че същността му се изразява в разстройство, което в основата си засяга социалното взаимодействие, комуникацията и поведението. Повечето симптоми са породени от липсата на интерес към останалите хора

или от невъзможност/нежелание поради неразбиране за приобщаване към външния свят. В този смисъл, докторант Люта разработва сложна и съвременна проблематика, отнасяща се до образованието на деца с нарушения от аутистичния спектър. Затова и прилагането на ефективни алтернативни комуникационни подходи и методи (като PECS), подпомагащи обучението им е съвременна и важна задача за педагози, специалисти и родители на деца с аутизъм.

Познаване на проблематиката от докторанта

Докторантката демонстрира добро познаване на базисната проблематика. Прегледът на теоретичните постановки по темата на дисертационния труд е направен в две глави.

В Глава I е представен научно-теоретичен анализ на явлението аутизъм. Посочени са характеристиките на социалното взаимодействие, комуникацията и поведението на децата с аутизъм. Коректно са разгледани синдромът на Аспергер, атипичният аутизъм и детският аутизъм като подкатегории на генерализираните разстройства на развитието (по МКБ 10). Отделено е място на речта на децата с аутизъм и възможностите и средствата за комуникация.

Втора глава от разработката е посветена на Системата за комуникация чрез размяна на картинки PECS. Направена е подробна характеристика на фазите на Системата и са дефинирани основните ѝ предимства.

Общият брой литературни източници е 216, всички на латиница.

Характеристика на дисертационната разработка

В количествено и структурно отношение представеният дисертационен труд напълно отговаря на изискванията за докторска дисертация.

Дисертацията е представена в Увод, четири глави, Обсъждане, Изводи, Приноси и Библиография. Използван е стандартен формат на страниците, всичко 163 страници текст, 33 страници с литературни източници, използвани в дисертацията и 47 страници с приложения.

Методика и организация на изследване

Описанието, структурата и процедурата на изследователската програма са представени в трета глава и логично следват от литературния анализ в първа и втора глава. Изведена е една хипотеза – за значително увеличаване способността на децата с аутизъм да общуват и подобрят качеството на социалния си живот чрез прилагане на системата PECS. Целта и задачите на изследването кореспондират с поставената хипотеза.

В изследването са включени общо 60 деца на възраст от 5,5 до 6,5 години,

съответно 30 от тях са включени в експериментална група и 30 в контролна група. Всички деца са диагностицирани с диагноза аутизъм.

Старателно е описана структурата на изследването. Представени са етапите на изследването и социално-комуникативните умения подбрани за оценяване – комуникация с възрастен, комуникация с дете, спонтанна реч, визуален контакт и общо внимание. Връзката между измерванията е оценена чрез непараметричните корелационни коефициенти на Спирман. Приложен е и статистическият пакет SPSS.

В четвърта глава – Резултати, г-жа Люта успява да получи достоверни доказателства за издигнатата хипотеза. Анализът на резултатите от изследването е представен на количествено ниво, в 24 таблици и 10 фигури, отразяващи статистически достоверните данни. Резултатите показват, че децата в експерименталната група отговарят на критерия за учене за PECS и показват едновременно подобрене в социално-комуникационните умения, които са били изследвани. Увеличаването на спонтанното слово е от особено значение.

Изводите от изследването са логически обосновани и се отнасят предимно за ефективността на PECS системата. Те звучат доста общо и не са конкретизирани спрямо получената експериментална картина от изследването.

Приноси на дисертационния труд

Формулираните приноси презентират в синтезиран вид съдържанието на проведеното изследване:

- ✓ Приноси с теоретичен характер – реализиран е теоретичен анализ на аутистичния синдром, както и на Системата за комуникация чрез размяна на картинки PECS.

- ✓ Приноси с приложен характер – представените данни могат да намерят приложение в работата на учители, специалисти и родители с деца с аутизъм в процеса на корекционната терапия. Наред със специализираното обучение и структурираната подкрепа децата с аутизъм могат да развият уменията си и да разгърнат пълния си потенциал.

Коментарите и препоръките ми към докторант Люта са следните:

- ✓ Хипотезата в дисертационния труд звучи по-скоро като твърдение, а не като предположение.

- ✓ Част от компонентите, включени като задачи на изследването, представляват моменти от технологията на изследването или са формулирани като изводи.

- ✓ Според мен, графичното оформяне на дисертационния труд би спечелило, ако част от таблиците се дадат в приложение. По този начин статистическите данни биха се

открили от анализа.

✓ Представянето на резултатите от изследването е твърде лаконично и това пречатства да се забележат значимите детайли от получените емпирични данни.

Въпросите ми към г-жа Люта са:

1. Определяна ли е степента на IQ на изследваните деца и ако да, има ли такива със стойности под 70%? Как този факт се отразява на използването на Системата PECS

2. Каква е възможността в гръцките общообразователни училища наред с конвенционалните методи и средства за обучение на деца с аутизъм да се включи и PECS системата?

3. Смятате ли, че учителите и родителите получават достатъчно информация за алтернативните подходи и програми за обучение на децата с аутизъм като PECS, АВА, ТЕАССН, взаимодействие с музика и др.?

Публикации по темата на дисертационния труд

Авторката е представила 3 публикации. В съдържателно отношение те кореспондират с проблемните области, разглеждани в дисертационния труд.

Оценка на автореферата

Съдържанието на автореферата отговаря на необходимите изисквания, като предлага обективна картина на целия процес на изследването и адекватно отразява най-значимите моменти от дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Разглежданият дисертационен труд е оформен със старание. Представеното в дисертационния труд изследване е на необходимото научно равнище без претенции да бъде изключително постижение.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. На това основание предлагам на Уважаемото Научно жури даде положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на СУ „Св. Климент Охридски” в областта на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) на Елени Николаос Люта.

11.06.2018 г.

гр. Шумен

проф. д-р Снежана Николова